

Oponentský posudek bakalářské práce

Název: *Česká společnost na počátku normalizace* (Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav politologie, 2011, 52 stran rukopisu)

Autor práce: Michal Fejtl

Autor posudku: Martin Štefek

Kolega Michal Fejtl si vytkl za cíl analyzovat českou společnost na počátku tzv. normalizace. Práce pojednává o vlivu ideologie, sociální politiky a represí na obyvatelstvo po roce 1968. Každé z těchto oblastí je věnován samostatný oddíl práce, přičemž převážná část textu je postavena na popisu sociální politiky (3. oddíl, s. 14-41), zatímco ideologii a represím je věnováno pět, respektive šest stran. Autor bohužel nesděluje, jaké zvolil kritérium pro výběr právě těchto tematických okruhů.

Úvodní část (s. 7-9) začíná tvrzením, že „[ž]ivot v totalitním státě nikdy není jednoduchý“ (s. 7). Ačkoliv je i ve zbytku práce československý režim v popisovaném období označován jako totalitní (kromě strany 48, kde je použit pojem „autoritářský režim“), výsledky autorova bádání lze, podle mého názoru, interpretovat jako odmítnutí aplikovatelnosti konceptu totalitarismu na daný případ. Blíže nespecifikovaný „totalitarismus“ je zde však pravděpodobně užíván pouze jako synonymum pro nedemokratický režim obecně. Úvod práce obsahuje výzkumnou otázku, týkající se na původ pasivity a loajality občanů vůči režimu po roce 1968. Autor se domnívá, že ideologie a represe měly druhořadou úlohu, zatímco sociální výdaje státu se staly, podle autora, „úplatkem za loajalitu“. Způsob, jakým budou tyto předpoklady potvrzeny či vyvráceny, autor nepopisuje. Metodologická rozvaha zde zcela chybí. Fejtl sice na straně 8 stručně představuje Eastonův systémový model, jenž má prý naznačovat, „čemu se práce věnuje“, ovšem ve zbytku textu s tímto modelem dále vůbec nepracuje. Za zcela nedostatečné považuji též jen stručné představení literatury, s níž hodlá pracovat.

Druhý oddíl (s. 10-13) je věnován prvnímu z tematických okruhů – ideologii. Podle autora nebyl režim s to přesvědčit lidi „svými slovy“, proto je musel „uplácet“. Představen je dokument „Poučení“, jenž autor považuje za „základ nového režimu“. Z daného oddílu není zcela zřejmé, jakou roli ideologie v životě společnosti vlastně hrála. Zde by rozhodně bylo užitečné pojem „ideologie“ přesněji vymezit.

Třetí oddíl bakalářské práce představuje stěžejní část textu. Je členěn do šesti kapitol (Mateřství a školství; Mzdová a sociální politika státu; Spotřební zboží; Bytová otázka; Zdraví; Kultura). V jednotlivých kapitolách autor uvádí rozsáhlé množství dat k potvrzení teze, podle níž sociální opatření přijatá na počátku sedmdesátých let měla za cíl mimo jiné zvýšit důvěru občanů ČSSR v politický vývoj v zemi. Toto tvrzení podkládá též (velmi zajímavými) citacemi z archivních dokumentů předsednictva a sekretariátu ÚV KSČ. Užití pramenů z Národního archivu by bezpochyby představovalo významnou přidanou hodnotu

pro tuto bakalářskou práci, kdyby se jednalo o studium intenzivní a systematické. Autor při psaní použil materiály jen ze čtyř archivních jednotek (celkem šest citovaných dokumentů), navíc bez jakéhokoliv popisu charakteru studovaného materiálu. Kolegovi Fejtlovi bych rád doporučil, aby napříště odkazoval nejen na číslo jednotky, ale aby uvedl (jak je zvykem) také název archivu, název fondu (a v případě dokumentů provenience ÚV KSČ) svazek, archivní jednotku, bod jednání, případně další údaje. Samotné číslo dokumentu a datum (u něhož není jasné, k čemu se vztahuje) nijak neulehčuje identifikaci dokumentu.

Po obsahové stránce je text třetí části práce značně nevyvážen. Vedle oblastí, jež jsou pro analýzu důležité (vývoj mezd jednotlivých segmentů společnosti, propopulační politika, aj.), je v práci věnováno mnoho prostoru tématům zcela irelevantním. Není například zcela jasné, jak s tématem bakalářské práce (a se studovaným oborem) souvisí úvahy nad kvalitou panelových domů, zastaralostí automobilů Škoda 100, apod. Pro ilustraci, kapitola o spotřebním zboží (3.3) je rozsáhlejší, než oddíl o ideologii. Text navíc obsahuje mnoho problematických tvrzení, jež jsou postaveny více na intuitivním, než empirickém základě.

Čtvrtý oddíl práce (s. 42-47) je věnován represím, tedy poslednímu hlavnímu tematickému okruhu. Obsahuje pojednání o potlačení opozice, počtech odsouzených za činy „proti socialistickému zřízení“. Zabývá se též tzv. mimosoudním násilím. Autor zde říká, že tehdejší režim byl kombinací přímé represe a „strategií materiální pacifikace“ a poukazuje na rozdíl mezi represemi v 50. a 70. letech.

Závěrečná část (s. 48-49) stručně shrnuje obsah textu. Domnívám se, že jako vhodnější závěr práce může být považován konec třetího oddílu (s. 39-41), který více koresponduje s úvodem a s výzkumnou otázkou. Některé shrnující body jsou však přinejmenším problematické. Kolega Fejtl například dochází k závěru, že „normalizační“ mzdová politika vytvořila více rovnostářskou společnost (což je v rozporu s obsahem kapitoly 3.2).

K formálním náležitostem mám následující připomínky:

- Autorem knihy *„Sociální souvislosti krizí komunistického režimu 1953-1957 a 1968-1975“*, kterou Michal Fejtl hojně citoval, není KOL (kolektiv?), nýbrž Karel Kaplan.
- Odkazy na citované pasáže z knihy Otakara Turka *„Podíl ekonomiky na pádu komunismu v Československu“* na straně 25 a 28 bakalářské práce vůbec nesouhlasí s originálním textem publikace.
- Celkem devět publikací uvedených v seznamu pramenů autor práce vůbec necituje (Blažek 2005; Durman 1998; Holý 2001; Otáhal 1994; Otáhal 2002; Šulc 1998, Šulc 2000; Vaněk, Urbášek 2005; Vaněk 2006). **Během obhajoby by měl kolega Fejtl vysvětlit, jak byly tyto knihy při psaní bakalářské práce využity.**

Hodnocení: Kvalita bakalářské práce je poznamenána nejasnou metodologií a absencí kritéria selekce pramenů. Stylisticky je práce podprůměrná, obsahuje velké množství gramatických chyb. Práci **doporučuji** k obhajobě. Navrhuji hodnocení stupně **velmi dobře - dobře (2-3)**.

Při obhajobě doporučuji zaměřit se na tyto otázky:

- 1) Vysvětlíte, jak se liší význam slova „normalizace“ v pojetí českých historiků (např. M. Otáhal) a tehdejších komunistických elit.
- 2) Jak byste obecně popsal rozdíl mezi obdobím 60. let (před rokem 1968) a obdobím tzv. normalizace prostřednictvím tří analyzovaných fenoménů (ideologie, sociální politika, represe)?

V Praze 11. června 2011

Mgr. Martin Štefek